

13. Чельшева И. В. Основные теоретические концепции медиаобразования в России и Великобритании: сравнительный анализ [Электронный ресурс] / И. В. Чельшева, Г. В. Михалева // Медиаобразование. – 2013. – № 4. – С. 28–38. – Режим доступа до журн.: <http://www.ifap.ru/projects/mediamag.htm>.

14. Parsons T. Pattern Variables Revisited / T. Parsons // American Sociological Review –1960. –№ 25 – p. 467-483.

УДК 316.28

Мазоренко М.О., Грабар Н.Г.

РОЛЬ СПІЛКУВАННЯ В СИСТЕМІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Процес навчання пронизує спілкування як обмін інформацією і все більше нагадує комунікаційний процес, у якому реалізуються цілі освіти. У статті з'ясується, як цикл культурологічних дисциплін, що вивчаються студентами ХНТУСГ ім. П. Василенка сприяють засвоєнню моральної культури особистості, удосконаленню моральних відносин з оточуючими, впливають на культуру поведінки і спілкування.

Ключові слова: спілкування, комунікативні здібності, культура спілкування, соціокультурний простір.

Процесс обучения пронизывает общение как обмен информацией и все больше напоминает коммуникационный процесс, в котором реализуются цели образования. В статье выясняется, как цикл культурологических дисциплин, изучаемых студентами ХНТУСХ им. П. Василенко способствуют усвоению нравственной культуры личности, совершенствованию нравственных отношений с окружающими, влияют на культуру поведения и общения.

Ключевые слова: социальная коммуникация, социокультурное пространство, глобализация, коммуникационное взаимодействие.

Process permeates the communication and the exchange of information increasingly resembles a communication process in which educational goals are realized is learnt. In Article it appears as a series of cultural subjects taughted students KNTUSG named P. Vasilenko. Facilitating the learning of moral culture personality improvement moral relations with others, influencing the culture of behavior and communication.

Keywords: communication, communication skills, culture, communication, social and cultural space.

Спілкування нині розглядається в контексті глобального простору, який зумовлює досягнення стійких, зрозумілих, безпечних загальнолюдських цілей, таких, що задовольняють людство й роблять співіснування людей комфортним. У найзагальнішому значенні спілкування виступає як форма життєдіяльності і як процес, що включає багатоаспектні значення. Саме спілкування допомагає глибше розглянути процес міжособистісної взаємодії та міжособистісних взаємин в робочих колективах, які незабаром поповнять і наші студенти. Спілкування являє собою не тільки передумову організації і здійснення спільної діяльності людей, а й фактично само є специфічним видом людської діяльності і навіть отримало спеціальну назву комунікативної діяльності.

Здобуті в освітньому середовищі знання повинні виконувати світоглядну функцію і брати участь у формуванні поглядів, потреб,

інтересів особистості відповідно до ціннісних установок. Такий підхід до нової парадигми освіти, на думку Т. І. Малашиної [5], актуалізує питання про суть знання з точки зору взаємодії процесів пізнавальної і розумової діяльності, що розглядаються як комунікативні процеси, які і складають основу виховання та навчання в системі сучасної освіти.

Теоретичним питанням філософії спілкування присвячено дослідження В. М. Вандишева, М. М. Кагана, О. С. Пономарьова, В. М. Соковніна; філософії освіти: В. П. Андрущенко, С. У. Гончаренка, І. А. Зязюна, М. М. Фіцули, В. В. Ягупова; філософії управління: Г. В. Атаманчука, С. О. Заветного, Г. В. Щокіна; етичних аспектів і філософії творчої діяльності, культурі спілкування: В. О. Лозового, А. А. Ручки, О. К. Чаплигіна та ін.

Проблема спілкування між людьми загострюється в умовах розшарування суспільства за економічними, соціальними і морально-етичними ознаками. Нині стаємо свідками, коли у процесі взаємодії досить часто, особливо молодь дивиться і не бачить, слухає і не чує. Все це потім негативно відбивається на культурі спілкуванні з іншими людьми, а іноді призводить до конфліктів на всіх рівнях комунікаційної взаємодії.

Нині у соціокомунікаційних умовах, коли на зміну звичним формам життя приходять нові ринкові відносини, нові технології, інтерес до проблем спілкування ще більше загострився. Спілкування виступає у сучасному комунікаційному суспільстві як спосіб інтеграції людей і разом з тим як спосіб їх розвитку. Звідси нерозуміння спілкування як способу встановлення комунікаційної взаємодії. Як відомо культура спілкування впливає на результат взаємодії.

Теоретики називають сучасне суспільство комунікаційним завдяки розвитку інформаційних технологій. Як зазначає В. О. Льганаєва, соціальна комунікація на вищому рівні свого розвитку перетворюється на розвинену систему соціальної взаємодії, що завершує цикл оформлення простору зв'язків (спілкування) і простору цілей (комунікація) в тріаді Діяльність – Мислення – Свідомість у просторі Буття людини [6]. Від генезису комунікації в її соціальному прояві як виду соціальної взаємодії виникає необхідність цільової спадкоємності людського досвіду і знань. Безперечна думка про те, що глобалізація соціально-комунікаційного простору супроводжує соціокультурне життя соціуму. Т. Ф. Берестова чи не вперше підняла питання про сутність структури соціокультурного простору. Мета культури – інтегрувати найбільш цінне, значуще в процесі історичного

розвитку, зафіксувати його в системі соціального регулювання (ціннісних орієнтаціях, поколінної соціальної пам'яті, ментальних установках), тобто зберегти і використати для соціального розвитку. Соціальність же, на її думку, являє собою сучасний стан суспільного буття [1]. Це потребує все більшої необхідності звертатися до комунікативного підходу, пов'язаного з процесом розгортання людського ставлення однієї людини до іншої.

Найбільш поширеним і розробленим є підхід до спілкування як до одного з видів діяльності. Деякі дослідники при цьому підкреслюють специфічність діяльності спілкування як форми забезпечення інших видів діяльності, тобто розглядають його як особливу діяльність. Так, Л. П. Буєва зазначає, що діяльність і спілкування – дві взаємопов'язані, відносно самостійні, але не рівноцінні сторони єдиного процесу життя. Процес спілкування будується як система взаємопов'язаних актів взаємодії. О. О. Леонтьєв також підкреслює, що центральним моментом визначення спілкування є не «передача інформації», а взаємодія з іншими людьми як внутрішній механізм життя колективу, причому взаємодія розуміється як обмін ідеями, інтересами і т.п. і формування установок, засвоєння суспільно-історичного досвіду [4, с. 107]. Сучасний український психолог Н. Коломінський визначає соціальну психологію як галузь психології, що вивчає вплив па психіку людини взаємин та спілкування людей у різних за кількістю, способами створення, значущістю для особистості групах, колективах.

У цих процесах важливим фактором у формуванні духовної культури є культурологічна підготовка, яка, головним чином, реалізується в системі вищої освіти. Культурологічна підготовка поєднує в собі комплекс навчальних дисциплін, систему навчально-виховних заходів, передбачає активну життєву позицію, оскільки дозволяє якісно підвищувати загальнокультурний рівень особистості у першу чергу з дисциплін гуманітарної підготовки: «Історія української культури», «Культурологія», «Корпоративна культура». Кафедра культурних універсалій Харківського національного технічного університету сільського господарства (ХНТУСГ) імені Петра Василенка тісно влітає давні традиції в інноваційні форми роботи зі студентською молоддю. Знання студенти одержують, як в аудиторній формі, так і позааудиторній.

При проведенні семінарських занять ефективним вбачається використання дискусій і обговорення поставленої проблеми, теми

(Наприклад: з «Корпоративної культури»: «Ваше розуміння іміджу?», «Що передбачає організаційна культура колективу?»; «Історії української культури»: «Традиційні обряди українців в народних святах»; «Культурології»: «Прогнозовані ідеї майбутньої цивілізації», тощо) всіма учасниками семінару з поданням запитань до основних доповідачів, які спеціально готуються до такого заняття. Під час підготовки до семінарського заняття студенти, по-перше, намагаються знайти таку інформацію, яка ще не віднайшла відображення під час лекційних занять, що розвиває потяг до креативності, по-друге, під час дискусійного обговорення стає очевидним, які студенти мають навички комунікативних здібностей, а яким необхідна підготовка, індивідуальна консультація тощо.

Окрім того, під час виступу намагаємося у студентів розвивати культуру мовлення, вдосконалюємо досвід виступати перед публікою, толерантно ставитися до інших. Як відомо, культура мовлення і культура спілкування в житті найчастіше виступають в єдності. Культура спілкування є складовою частиною культури людини в цілому. І чим вища у людини загальна культура, тим вища її культура спілкування з іншими. Про це пишуть фахівці з різних галузей наук. Зокрема, А. Коваль пише: «Культура спілкування – це вміння встановлювати зворотній зв'язок, відгукнутися на думки, почуття, турботи й проблеми іншої людини (це стосується всіх рівнів спілкування)» [3].

Наступні форми – диспути та «круглі столи» дозволяють реалізувати як дидактичні так і виховні цілі. Під час проведення таких занять викладач дає змогу студентам обмінюватися думками, висловлювати свої погляди на певні проблеми, ситуації, з повагою ставитися до опонентів та студентів з інших країн, їх культури.

На сьогодні більшість населення перебуває під хворобливою пристрастю до віртуального простору. Саме тому плануємо позааудиторні заняття, які потребують комунікативної координації, значної організаторської підготовки, але завжди приносять бажаний ефект. Заняття-екскурсії (музеї міста, пам'ятні місця), мета яких ознайомлення студентів із культурно-історичною спадщиною українського народу, реалізується формуванням компонентів аксіологічного, нормативного та емоційно-психологічного порядку. Культурологічні походи (театри, музеї, планетарій, виставкові зали, галереї) з обов'язковим домашнім завданням – написанням рецензії на побачене.

Зазначені форми роботи потребують індивідуального стилю діяльності і спілкування, що обумовлюється здатністю орієнтуватися в ситуаціях спілкування, комунікативними здібностями і навичками, мовними задатками як з боку викладача так і студента.

Вважаємо за доцільність залучати студентів до культурно-дозвіллевих програм. Це засобів введення в освітній процес дозвіллевих елементів. Варто погодитись з думкою В. Кірсанова «...оскільки педагогічний процес в умовах дозвілля передбачає розвиток особистості в ході рекреаційної та розважальної діяльності на основі інтеграції її розвиваючої, рекреаційної та розважальної функцій, педагогічне діагностування цієї має здійснюватися за параметрами, що відбивають не лише зміни у знаннях, уміннях, навичках, ціннісних орієнтаціях особистості, а й «якість» дозвілля з точки зору реалізації його рекреаційного і розвиваючого потенціалу» [2, с. 48].

Особливо полюбляють студенти інтелектуально-пізнавальні конкурси, ігри, вікторини, брей-ринги тощо. Це сприяє засвоєнню вивченого матеріалу, адже викладачі пропонують виконання домашніх завдань з підготовкою монологів, інсценівок, що потребує читання додаткової літератури. Зазначимо, що особливою ознакою дозвіллевої діяльності виступає можливість спілкування з тими цінностями, що викликають у людини особистий, духовно мотивований інтерес поза сферою її професійної чи навчальної діяльності.

Культура дозвілля в студентському середовищі виконує специфічні функції, що сприяють зміцненню колективу. Так, наприклад, виховна функція сприяє формуванню, розвитку, збереженню й передачі моральних, культурних цінностей, норм і зразків поведінки у ВНЗ; комунікативна функція – духовному спілкуванню та позитивному психічному й психологічному розвитку кожного індивіда; інформаційно-пізнавальна функція надає інформацію та нові знання.

Висновки. Навчально-виховний процес покликаний формувати в студентів високу культуру, гуманістичний і демократичний світогляд, високі моральні якості, виховувати їх громадянами – патріотами, інтелігентами, творчими й цілеспрямованими спеціалістами.

Нині відчувається особлива потреба у культурі спілкування, адже сформувалися нові типи комунікативної взаємодії, завдяки великій кількості комунікативних засобів і посередників, необмеженій комунікаційній взаємодії. Глобальна мережа Інтернету вплинула і на духовно-культурні зв'язки, розкрила спілкування з представниками

інших культур, традицій, вірувань тощо. Досягнення певної мети у цьому спілкуванні залежить від рівня володіння комунікативною культурою. Отже, не тільки знання в галузі загальних положень про культуру спілкування, етики, етикету, психології спілкування, але й елементи поведінки культури спілкування особистості характеризує реалізацію засвоєних цінностей, норм, знань на практиці, в ситуаціях повсякденного спілкування, включає в себе уміння культурної взаємодії, а відтак і культури спілкування.

Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес допомагає підвищити рівень креативних знань студентів, сформувати національні цінності та правила культурної поведінки особистості. Для ефективності організації дозвілля слід враховувати його особливості як специфічної комунікаційної взаємодії індивіда і соціуму. Культурологічні знання дозволяють подолати такі явища серед студентів, як втрата світоглядних орієнтирів, духовності, моральності, культури поведінки тощо.

Література

1. Берестова Т. Ф. Общедоступная библиотека как часть информационного пространства: теоретико-методологические основания : автореф... д-ра пед. наук / Берестова Татьяна Фёдоровна. – М., 2005. – 51 с.
2. Кірсанов В. Особливості педагогічної діагностики ефективності організації дозвілля / В. Кірсанов // Вісн. книж. палати. – 2005. – №6. – С. 43–49.
3. Коваль А. П. Ділове спілкування: навч. посібник / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 1992. – 280 с.
4. Леонтьев А.А. Общение как объект психологического исследования. // Методологические проблемы социальной психологии. – М.: Наука, 1975. – с.106–123.
5. Малашина Татьяна Ивановна Образовательное пространство как система коммуникативных отношений : диссертация ... канд. философ. наук : 09.00.13. – Москва, 2006. – 157 с.
6. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность): словарь-справочник / В. А. Ильганаева. – Х. : КП «Городская типография», 2009. – 392 с.

Ковтун В.І., Пазиніч С.М.

ДУХОВНА КУЛЬТУРА – АТРИБУТ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

У статті аналізуються базисні чинники духовності. Зроблена спроба визначити духовність, як об'єднуючу субстанцію соціуму, яка втілюється в життя у вигляді сконцентрованих моральнісних цінностей, які водночас проявляються на індивідуальному рівні свідомості у вигляді совісті. Показано, визначальну роль в цьому процесі педагога, а також те, що соціальний прогрес, значною мірою, визначається якістю простору-часу в якому перебувають одухотворені люди.

Ключові слова: *духовність, совість, моральність, відповідальність.*

The base factors of spirituality are analyzed in the article. Given it a shot to define spirituality, as substance of society, that is made reality of as the concentrated moral values that at the same time show up at individual level of consciousness as a conscience.